

ספר משלי פרק ג

- (יג) אֲשֶׁרִי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְיֵק תְּבוּנָה:
 (יד) כִּי טוֹב סְחָרָה מִסְחָר כֶּסֶף וּמִחֲרוֹץ תְּבוּאָתָה:
 (טו) יִקְרָה הִיא מִפְּנֵינִים {מִפְּנֵינִים} וְכָל חֶפְצֶיךָ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ:
 (טז) אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָה בְּשִׂמְאוֹלָה עֲשֹׂר וְכָבוֹד:
 (יז) דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
 (יח) עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכֶיהָ מֵאֲשֶׁר:

ביאור הגר"א - משלי פרק ג פסוק יז

דרכיה דרכי נועם כלומר שדרכי התורה הם דרכים לבא להנועם כמ"ש לחזות בנועם ה' ואמר דרכיה כלומר הדרכים רחבים שאי אפשר לטעות בהם כלל דהיינו לאותן הלומדין לשמה הם דרכי הנועם העליון.

וכל נתיבותיה ההולכים בהנתיבות הקטנים שאפשר לטעות ולסור מהם דהיינו הלומדין שלא לשמה, מ"מ אם יהיו לומדין והולכין כן יהיו בשלום כמשחז"ל לעולם יעסוק כו' וכמ"ש וה' לשמה.

1. פסחים דף נ עמוד ב: [וכן במס' נזיר דף כג, ב; וכן במס' סוטה דף כב, ב; וכן בסנהדרין דף קה, ב; וכן בהוריות דף י, ב; ובערכין דף טז, ב] רבא רמי כתיב תהלים פרק נז פסוק יא "כִּי גָדֹל עַד שְׁמַיִם חִסְדְּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמַתְּךָ" וכתוב תהלים פרק קח פסוק ה "כִּי גָדֹל מֵעַל שְׁמַיִם חִסְדְּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמַתְּךָ" הא כיצד כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה, וכדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה."

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ה: תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו, לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה ה: כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שישגיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה.

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף כ: לעולם יעסוק אדם בתורה יט אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

שפת אמת מסכת פסחים דף נ עמוד ב: ומסברא ודאי יש לחלק בין עסק התורה למצות דודאי עוסק בתורה גרע טפי כשאינו לשמה דעיקר [בלימוד התורה] הוא הכוונה אבל מצוה גם שלא לשמה מ"מ רחמנא חייבי' לעשות המצוה בפועל לבד הכוונה וממילא י"ל הכל דהכא מיירי שהוא עוסק בתורה כדי לידע לעשות המצוה וזה נקרא לשמה רק כיון דכל מעשה המצות שלו אינם לשמה רק מצות אנשים מלומדה וע"ד זה הוא לומד שידע לעשות כל המצות שהיהודים עושים ע"ז אמרו לעולם יעסוק כו' כיון דמ"מ עסק התורה הוא כדי לעשות ובעשי' אין קפידא כ"כ בלשמה כנ"ל

ישלם לך ואמרו אל תקרא כו'

הקדמת ספר אגלי טלו להג"ר אברהם מסוכוטשוב, בעל אבני נזר

הנה שמעתי קצת בני אדם טועים מדרך השכל, בענין לימוד התורה, ואומרים כי הלומד ש"ס ופוסקים ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד תורה לשמה כל כך, כמו שאם היה לומד בפשטות שאין לו מהלימוד שום תענוג, והוא רק לשם מצוה, אבל המתענג מלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו.

ובאמת שזהו טעות גמור, ואדרבה זהו עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, שאז דברי תורה נבלעים בדמו, ונעשה דבוק בתורה הקדושה. (וכן אנו אומרים בברכת קריאת שמע של ערבית, ונשמח ונעלוז בדברי תלמוד תורתך ובמצותיך וחקותיך לעולם ועד).

וכן אמרו בזוהר הקדוש שיצר הטוב מתגדל מתוך שמחה של מצוה, והיצר הרע להיפך. ורק הלומד שלא לשם מצות הלימוד אלא לתענוג בלבד, נחשב לומר שלא לשמה, שעל זה אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה וכו'.

אבל התם דלימוד התורה הוא שלא לשמה שלא כדי לעשות ובזה אמרו דנוח לו שלא נברא כנ"ל ובל"ז הפי' יל"ד גבי מצות איך י"ל דיעסוק שלא לשמה כו' בא לשמה דלמ"ד דמצות צריכות כוונה א"כ לא יצא ידי חובתו כלל [אם אינו מתכוין לצאת י"ח אלא מפני הכבוד וכדומה ואם באמת מתכוין גם לצאת י"ח שוב אינו שלא לשמה בלבד אלא לשמה ושלא לשמה] ולמ"ד דאצ"כ א"כ שפיר יוצא [וגם בלאו טעמא דיבוא לשמה צריך לעשות] ואפשר דמיירי במצות שאינם חיובים לעשות ויוכל ג"כ להפטר מהם.